

ALYTAUS MIESTO PERIODINĖ SPAUDA 1920–1940 METAIS

ŠARŪNAS ŠIMKEVIČIUS

Statybininkų g. 55-3, LT-4580 Alytus, Lietuva

El. paštas: sarunas@aktv.lt

Literatūra apie Alytaus miesto (kaip ir apie daugelio kitų Lietuvos regionų) tarpukario laikotarpio periodinę spaudą gana skurdi. Šiek tiek duomenų rasime straipsniuose: Romualdo Launikonio „Laikraščių gyvenimas – jų pageltusiuose puslapiuose“ (Alytaus naujienos. 2001, nr. 87, p. 1, 6), Šarūno Šimkevičiaus „‘Alytaus dzyvą’ kritikavo ‘Suvalkietis’“ (Alytaus naujienos. 2001, nr. 87, p. 6) ir Anelės Kalašnikovienės „Periodinė spauda ir jos platinimas Alytaus apskrityje 19 a. pabaigoje–20 a. pradžioje“ (Alytaus miesto istorijos fragmentai. Alytus, 2001, p. 47–72). Tačiau neturime straipsnio, kuriame būtų pateikta išsami Alytaus miesto periodinių leidinių bibliografija, todėl tikimės, kad šis straipsnis padės užpildyti spragas. Keletas pagrindinių miesto spaudos pradinių – Simas Radišauskas, Adomas Vilimas, prieš atsikraustydami gyventi į Alytų, sėkmingai dalyvavo kuriant Žemaitijos regiono spaudą, todėl nejučiomis kyla klausimas, kodėl Alytuje jiems sekėsi ne taip gerai?

Manoma, kad pirmieji laikraščiai Alytuje pasirodė tik nepriklausomos Lietuvos laikais. Ankstesni mėginimai leisti Dzūkijoje periodinę spaudą buvo nulemti vietinių gyvenimo realijų tik iš dalies. 1844–1846 m. Ksawery Wolfgango dėka dienos šviesą išvydo „Ondyna Druskienickich zrodel“ (leistas Gardine). Kiek vėliau, 1848 metais, Józefas Ignacy’us Kraszewskis ir K. Wolfgangas pateikė visuomenės teismui žurnalą „Druskieniki“ (leista Vilniuje). Rankraštinės Dzūkijos periodikos pradžia laikomi 1897 metai, kai Lapšių kaime (Seirijų valsčiuje) P. Tumasonis-Brandukas ėmė leisti laikraštėlį jaunimui „Vardas kataliko“ (ėjo iki 1900 m.). Ryškų pėdsaką paliko Seinų žurnalai „Šaltinis“ (1906–1914) ir „Vadovas“ (1908–1914). XX amžiaus pradžioje buvo kilęs sumanymas leisti laikraštį dzūkų tarpe [9, 528]. Be to, 1907 m. Vincas Krėvė-Mickevičius ir Liudas Gira įkūrė „Dzūkijos mylėtojų“ būrelį ir ketino leisti periodinį leidinį, kuris turėjo tapti dzūkų kultūrinio gyvenimo ašimi ir spausdinti dzūkišką grožinę kūrybą, tautosaką, iliustracijas. Laikraštis turėjo būti rinkinio pavaldalo, 150–200 puslapių apimties, o prenumerata priimama tik atskirų sąsiuvinių ir su siuntimo išlaidomis kainavo 1,20 rb. Tačiau šis sumanymas buvo įgyvendintas tik 1920 m., kai pasirodė almanachas „Dainava“.

Pirmųjų tarpukario laikotarpio Alytaus laikraščių istorija susijusi su gimnazijos įsikūrimu mieste. Tuo metu tarp moksleivių buvo populiarūs rankraštiniai ir spaus-

dinti įvairiais dauginimo prietaisais laikraščeliai. Ne išimtis buvo ir Alytus. Pirmieji mieste sukruoto Lietuvių krikščionių demokratų partijos (LKDP) organizacijų nariai – ateiti inkai, 1920 m. išleidę „Tikrąjį kelią“ (ėjo iki 1928 m.). Savo leidinius turėjo ir ateitininkų padalinys – kankliečiai, taip pat pavasarininkai ir Šv. Sakramento brolija. Kaip atsvara LKDP organizacijoms Alytuje veikė aušrininkai, 1920 m. išleidę „Pirmuosius akordus“ ir „Beždžionę“. 1923 m.ėjo socialistinės pakraipos laikraštis „Kairiojo mintys“. Po 1926 m. Alytuje pastebimai suaktyvėjo Lietuvių tautininkų sąjungos (LTS) organizacijos [14, 74], ypač lietuvių tautiško jaunimo skyrius „Jaunoji Lietuva“, 1928 m. išleidęs „Mūsų mintis“. Skautai 1927 m. leido „Mūsų draugą“ ir vėliau „Skautų žodį“. Tarp rankraštinųjų Alytaus miesto leidinių nemaža humoristinių: „Lapė“, „Pelėda“, „Spragilas“ ir kt. Ne mažiau už moksleivius humorą mėgo ir kariškiai; 1925 m. jie parengė „Minos skeveldrą“. Buvo ir kitų specializuotų leidinių. 1933 m. pasirodė mėnesinis filatelistų laikraštėlis „Nauja filatelija“, spausdintas hektografiniu būdu. Jo leidėjas ir atsakingasis redaktorius buvo Vytautas Mačernis, o redaktorius – studentas J. Černiauskas, 1932 m. baigęs Alytaus gimnaziją. Leidinysėjo iki 1934 m., pasirodė 12 numerių. Tuo metu gimnazijoje buvo nemažai besidominčiųjų filatelija. Nenuilstamas visuomenininkas, tautininkų veikėjas Simanas Janavičius uolesniems sirgaliams net ženklų nupirkdavęs. „Nauja filatelija“ – vienas pirmųjų (kartu su Telšiuose 1933 m.ėjusiu „Mūsų filatelistu“) tokio pobūdžio laikraščių provincijoje.

Rankraštinųjų leidinių atsiradimui Alytuje turėjo įtakos gimnazijos kūrimasis, nors aštuonių klasių gimnazija susiformavo vėlai, tik 1925–1926 m. [16, 4]. Pagrindinis tokių leidinių tikslas – rengti būsimus literatus, žurnalistus. Tai turėjo būti kalvė, brandinanti ateities rašytojus. Patys laikraščių leidėjai suprato nedidelę leidinių reikšmę visuomenės gyvenime, tačiau pažymėdavo pedagoginę jų svarbą – pratinti mokinius savarankiškai dirbti, lavinti jų iniciatyvą [11, 44–45]. Šiandien sunku pasakyti, kokie būtų buvę leidybinio darbo rezultatai, kadangi prasidėjus Antrajam pasauliniam karui ir vėliau daug Lietuvos gyventojų žuvo ar buvo išblaškyti. Aišku viena: dalis šių laikraščių leidėjų vėliau tapo iškiliais žmonėmis. 1937 m. literatų spaudoje „Varpos“ savo kūrybą pradėjo skelbti rašytojas Antanas Jonynas. Vieno iš tokių laikraščių redaktoriumi buvo ir Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus („Jaunime, budėk!“. Kaunas, 1943–1944 m.) [3, 6].

Rankraštinųjų laikraščių leidimas buvo unikalus ir naujas reiškinys Lietuvos spaudos istorijoje (pasitaikydavo spaudos draudimo laikais ir po 1988 m., bet ne masiškai). 1920–1940 m. Alytuje jų daugiausia išleido LKDP organizacijos. 1918–1940 metais jie dar buvo leidžiami Jiezne, Šventežeryje, Leipalingyje, Aukštadvaryje, Lazdijuose, Seinuose.

Tarpukario laikotarpiu vienas pirmųjų spaustuvėje spausdinamų Dzūkijos žurnalų buvo 1924 m. pasirodžiusi Kapčiamiestyje „Bakūžė“. Žurnalą redagavo ir leido

St. Kulėšis, o spausdino A. Aguševičiaus spaustuvė Marijampolėje. Leidinys pasivadinavo Lietuvos visuomenės kultūros ir ekonomikos savaitiniu laikraščiu. Visus straipsnius parašė redaktorius, o pasirašydavo įvairiais slapyvardžiais. Vyravo šviečiamoji mintis – gyventi su šiuo leidiniu, kuris turėtų padėti išvengti skurdo, raginta aukoti Gedimino paminklo statybai Veliuonoje.

Pirmojo spausdinto spaustuvėje Alytaus laikraščio sumanytojai buvo du – Vytautas Misiūnas ir Petras Dumbliauskas. 1925 m. jie išleido Džukų laikraščio sumanytojų būrelio vardu pasirašytą kvietimą, kuriuo ragino prisidėti prie pažangių Alytaus džukų, sumaniusių spausdinti laikraštį, „kuriame norima nušviesti įvairūs Džukijos krašto žmonių reikalai“ [5]. „Džukų bizūnas“ išėjo 1925 m. vasarį. Jo leidėjas ir redaktorius buvo Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos (LVLS) veikėjas Vytautas Misiūnas. Šis satyros ir humoro laikraštis buvo spausdinamas Kaune, „Raidės“ spaustuvėje, o redakcija buvo įsikūrusi Alytuje, Vilniaus gatvėje Nr. 19. Pirmasis 8 puslapių ir 3 puslapių reklamos numeris kainavo 70 centų, jis buvo iliustruotas 4 karikatūromis. Tekstų autoriai pasirašinėjo inicialais arba slapyvardžiais: As., Kotryna, Forštrotas, Šimukas, Ant. S-kis, Keberioškšt, Skerdžius, Prabaštis, X.V., Davatka Liucijona. Dalis straipsnių buvo parašyti pačios redakcijos. Laikraštyje išspausdinta humoristinės poezijos, prozos, patarlių, skelbimų. Reklamos puslapiuose skelbėsi 12 įmonių, iš jų 11 – Alytaus, 1 – Kauno („Raidės“ sp.). Laikraštyje buvo pajuoktas vietos policijos vadas Lesniauskas, kiti aukšti valdininkai, dvasininkija. Viršelyje puikavosi karikatūra, kurioje klebonas Baltrušaitis bando užpūsti laisvosios mokyklos žvakę mojuodamas 60 procentų stiprumo skysčio buteliu, o jam iš kišenių byra kortos, prie juosmens pririštas nuogos merginos fetišas. Alytaus karo komendantas išvelgė „Džukų bizūno“ turinyje visuomenę erzinančių dalykų ir V. V. Misiūną nubaudė 14 dienų arešto arba 300 litų bauda, o pirmąjį laikraščio numerį konfiskavo [8, 2]. Redaktorius teisinosi, kad jo leidžiamame humoro laikraštyje sveiko proto žmogui jokių visuomenę erzinančių dalykų nėra [15, 3]. Antrojo numerio, išėjusio 1926 metų rugsėjį, viršeliui P. Dumbliauskas nupiešė V. V. Misiūną, plakančią bizūnu Baltrušaitį, o šis ginasi stipraus gėrimo buteliu. P. Dumbliausko plunksnai priklauso ir šis eilėraštis:

Labai liūdnomis perspektyvos
matos, žiūrint per Spaktyvą:
visi latrai ir laidokai –
dorą žmogų ima strokas.

Ir fašistai ir karveliai,
liūdasgira ir bitreliai
po novelei riečia snapą
ir bedieviams ruošia kapą.

Baltrušaitis stato klounus –
daro dzyvus, leidžia monus;
ima procentus, kaip ėmė,
semia dorelius, kaip sėmė.

Litus valdo seni ponai:
Stankevičiai ir klebonai.
Ūkio bankas biznį varo –
ima procentus ant svarų.

O lesniausiai po senovei
Služba varo mūs gerovei.
Ir iš prabaščiaus malonės
verčia džūkus į „krikščionis“.

Labai liūdnos perspektyvos
matos, žiūrint per Spaktyvą.
Į Bizūną kaip pažiūri
noris duot visiem į skūrą [2, 1].

Tuo metu Dzūkijoje tikrai būta gabių poetų, rašiusių populiariu tais laikais humoristiniu stiliumi, gal neprilygstančių Kaziui Binkiui, bet kai kurių kūrybą, ypač Antano Skrinsko, skelbė net Kauno „Spaktyva“ ir kiti laikraščiai. Antrajame numeryje redakcija iškilmingai skelbė: „Po vargų ir kančių, po sunkios ir skaudžios mirties, Bizūnas nugalėjęs visus latrus, prisikėlė iš numirusių. Vieni Kretingon išvažiavo, kiti čia likę sveikatos nustojo, trečius kinkų drebjėjas apniko, o Bizūnas dar drūtesnis ir ilgesnis iš šį pasaulį sugrįžo. Verkīt visi latrai ir laidokai, muškītės krūtīnėn ir gailėkitės už savo griekus, nes Bizūnas ateina“[1, 1]. O policijos vadui Lesniauskui ir klebonui Baltrušaičiui už domėjimąsi leidiniu trečiajį numerį žadėta įteikti dykai, tik jis jau nepasirodė. 1927 m. V. V. Misiūnas dar mėgino gaivinti laikraštį, išleido humoristinį vienkartinį leidinį „Dzūkų bizūno kotas“ ir su kitu LVLS bei Lietuvos šaulių sąjungos veikėju Simu Radišausku tais pačiais metais ėmėsi dvisavaitinio iliustruoto laikraščio „Dzūkas“. S. Radišauskas, prieš atvykdamas gyventi į Alytų, dalyvavo kuriant periodinę spaudą Žemaitijoje, tačiau Alytuje jo spauda gyvavo neilgai. Jai sutrukė ankstyva S. Radišausko mirtis ir cenzūra. S. Radišauskui mirus, nuo 3-iojo numerio V. V. Misiūnas vienas rūpinosi laikraščio reikalais. Abu šie leidiniai buvo spausdinami jau Alytuje, M. Bokšickio ir Reitborto spaustuvejė. Prakalboje „Dzūkas“ vadintas tautiškai demokratišku laikraščiu. Redakcija reikalavo, kad rašomos korespondencijos būtų paremtos liudininkų parodymais ir kad greta slapyvardžio būtų pateikta ir rašiusiojo pavardė. Laikraštis buvo prenumeruojamas, numeris kainavo 30 centų. Alytuje juo buvo prekiaujama penkiose vietose: V. Grušnio, G. Blocho, Kleimano knygynuose, Zenkevičiaus kavinėje (Vilniaus g.) ir A. Šimkevičiaus laikrodžių dirbtuvėje (Juozapavičiaus g.). Leidinys buvo skirtas plačiai auditorijai, jame buvo rašoma ne tik apie Dzūkijos, bet ir visos Lietuvos įvykius. Tai pirmasis miesto laikraštis, spausdinęs fotografijas, iš jų ir Alytaus. V. V. Misiūnas savo „bizūniško“ stiliaus neatsisakė net ir šiame rimčiausiame iš savo laikraščių. Karikatūras leidiniui vėl piešė nenuilstamas Dzūkijos visuomenininkas P. Dumbliauskas. Redaktoriui buvo iškeltos kelios bylos, ir išleidis šešis numerius laikraštis žlugo. Gal geriausiai tokias realijas atskleidžia „Kultuvės“ skelbimas: „Ješkomas „Kultuvei“ atsakomingas redaktorius! Kandidatų prašoma, iš anksto apgalvojus sąlygas ir sumokėjus žyminį mokesnį, kreiptis tiesiog į kalėjimo viršininką“ [4, 4].

Alytuje pasirodo ir tautininkų organizacijų spausdinti leidiniai. Pirmasis pradeda eiti 1927 m., iš pradžių dar vienas numeris šapirografuotas, o vėliau jau spausdinamas M. Bokšickio ir Reitborto spaustuvejė. Tai dvisavaitinis „Dainavos šaulys“. Jį leido Lietuvos šaulių sąjungos devynioliktosios rinktinės valdyba, o redagavo

Juozas Bartkaitis. Turime įdomų, bet ne tokį jau retą atvejį tarpukario Lietuvos spaudos istorijoje, kai kuriantis spaudai provincijos miestuose rankraštinis leidinys išauga iki spausdintinio. „Dainavos šaulys“ skelbė Dzūkijos autorių (Radasto Žiedo, Ant. Sk-kio ir kt.) grožinę kūrybą, vietos naujienas, žinių iš visos Lietuvos, nors turiningumu ir įdomumu nusileido V. Misiūno redaguotam „Dzūkiui“. Iš viso išėjo trys spaustuvėje spausdinti numeriai.

Pats rimčiausias bandymas leisti Alytaus mieste laikraštį tarpukario laikotarpiu buvo 1931–1932 metais ėjęs savitraštis „Alytaus dzyvai“, kurį leido ir redagavo advokatas Adomas Vilimas (prieš atsikraustydamas gyventi į Alytų, 1926 m. jis įkūrė „Raseinių balsą“). Leidinys buvo skirtas Alytaus miesto ir apskrities ekonominiams ir visuomeniniams reikalams. Jame buvo skelbiami ekonominio, socialinio, šviečiamojo, pedagoginio pobūdžio straipsniai, grožinė kūryba, recenzijos, informacija apie Alytaus miesto tarybos veiklą, vietos įvykius, nusikaltimus. Sporto klausimais vienas iš pirmųjų rašė Karolis Dineika. Užsiminta ir apie tautosakos reikalus, rašyta apie žemės ūkį. Laikraštis greitai tapo kritikos leidiniu, kovojusiu su negerovėmis. Leidinys buvo siuntinėjamas šviesesniems Dzūkijos asmenims. Įdėtas Stakliškių klebono V. Jezukevičiaus laiškas redakcijai, kuriame prašoma nesiųsti jam „Alytaus dzyvo“. Redakcija atsakė, kad prašo tik padėti keliais litais prenumeruojant laikraštį, jį platinti savo apylinkėje ir paremti rankraščiais.

Leidinys orientavosi į plačią skaitytojų auditoriją, ieškojo su jais visokeriopo ryšio, nuolat stengėsi pabrėžti visuomeninį požiūrį. Autoriai, daugiausia iš Dzūkijos, pasirašinėdavo slapyvardžiais ir savo tikromis pavardėmis. Savitraštis buvo spausdinamas miestiečio Hercelio Sluckio spaustuvėje [13, 4]. Leidinys buvo prenumeruojamas. 20 centų kainuojančius numerius platindavo ir gatvėse.

Laikraštis sulaukė neigiamų atsiliepimų iš savo artimo konkurento „Suvalkiečio“. Marijampolės laikraštis tvirtino, kad pirmas „Alytaus dzyvo“ numeris nepateisina savo egzistavimo dėl mažos apimties, blogo popieriaus, neįdomaus turinio ir daugybės korektūros klaidų. Teigta, jog kiti laikraščiai apie Alytų parašo gerokai daugiau. Alytaus laikraštis atsakė, kad redakcija pasiryžusi įveikti visas technines kliūtis, bet nepamiršo kartu įgelti ir „Suvalkiečiui“.

1931 m. gruodžio 13 d. įsteigtas tautininkų remiamas Lietuvos prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjungos Alytaus skyrius buvo pasirinkęs savo organu „Alytaus dzyvą“, tačiau verslininkų paramos neužteko, tuo labiau kad ir pati organizacija tik kūrėsi. „Alytaus dzyvas“ žlugo 1932 m., išleidęs iš viso 22 (ar 23) numerius. Per trumpą laiką laikraštis sugebėjo pagyventi Alytaus visuomenės kultūrinį gyvenimą. Redakcija ir administracija dirbo savo darbą nemokamai, o tai liudija besikuriančios miesto visuomenės supratingumą ir dėmesį tautos gerovei.

Vėliau Alytuje keletą leidinių parengė jau tik finansiškai pajėgiausios organizacijos – Alytaus žemės ūkio draugija ir verslininkai. 1923 m. įkurta Alytaus žemės ūkio

draugija buvo viena svarbiausių valstiečių liaudininkų atramų mieste, 1936–1940 m. leido savo apyskaitą. Alytaus verslininkai 1935 m. išleido „Dzūkų verslininką“, 1939 m. pasirodė „Alytaus verslas“ – Alytaus žemės ūkio parodos vienkartinis leidinys. Tačiau netgi jiems parengti prireikė kone visos aktyviosios Alytaus inteligentijos paramos. 1934 m. Lietuvos prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjungos Alytaus skyriaus valdybos išleistam „Sukruskime“ vadovavo buvęs „Alytaus dzyvo“ redaktorius A. Vilimas. Dalis jame paskelbtos medžiagos vertinga ir šiandien. 1998 m. „Liaudies kultūros“ žurnale Vladas Motiejūnas paskelbė darbą „Švėtežerio frazeologizmai“, kuriame aiškinosi dzūkų smulkiosios tautosakos dalykus. Prie priežodžio „Uždžirbo kap Zablackas ant muilo“ yra autoriaus paaiškinimas, kad „prototipas“ jam nežinomas [10, 71]. „Sukruskime“ randame gana išsamų paaiškinimą: „Pasirodo, kad Butrimonyse gyveno prašmatnus žydelis Zablockis, turėjo krautuvę ir pardavinėjo geležį, druską, silkes, žibalą, cukrų, saldinius ir kit. Buvo Butrimonyse visų žydų turtingiausias. Bet kažkas jam galvon atėjo, kad jis kitas prekes panaikino, o jų vieton prikrovė lentynas vien tik muilo. Butrimoniškiai, kaip žinoma, muilo nemėgsta vartoti, todėl pilnos lentynos ir stovėjo kelerius metus. (...) Taip Zablockis ir nusivertė“ [17, 27].

Į Alytaus krašto skaitytojų informavimą pretendavo ir Marijampolės spauda. Dalis projektų būdavo bendri. Labai įdomus žurnalo „Beraštis“ atsiradimas. Suvalkijoje ir Alytuje aktyviai veikė kairiųjų pažiūrų mokytojų profsąjunga. 1918 m. gruodį Marijampolėje buvo įkurta Suvalkijos mokytojų profsąjunga. Suvalkiečiai net ketino kurti visos Lietuvos centro sąjungą [6, 22]. Alytaus apskrities organizacija buvo įkurta 1919 m. gegužės 1 d., net anksčiau už centrinę Lietuvos mokytojų profesinę sąjungą, įkurtą tų pačių metų gruodį Kaune. Bene aktyviausias narys Alytuje buvo Kazys Klimavičius – vienas iš kauniškės „Mokyklos ir visuomenės“ (1933–1936) redaktorių. 1919 m. gruodį Vilkaviškio ir Alytaus apskričių organizacijos įkūrė pedagoginį žurnalą „Beraštis“, kuris buvo leidžiamas ir spausdinamas (Dirvos b-vės sp.) Marijampolėje. Pirmasis numeris dar buvo Suvalkijos mokytojų profesinių sąjungų laikraštis, o nuo 1920 m. jungtinis Nr. 1–2 – jau Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos laikraštis. 1918 m. buvo susibūrusi Merkinės mokytojų sekcija. Nutrūkus jos veiklai, išdininkas Juozas Bloznelis visą išdą (91,40 auks.) perdavė „Beraščio“ laikraščiu [12, 18]. 1920 m. šis leidinys pervadintas „Mokykla ir gyvenimu“ ir iškeltas į Šiaulius, o 1921–1941 m. ėjo Kaune.

Ne visuose bendruose sumanymuose alytiškiai sutikdavo dalyvauti. 1933 m. LTS Marijampolės apskrities komitetas pasiūlė alytiškiams susitarti su Marijampolėje leidžiamu „Suvalkiečiu“, bet jie atsisakė, gal nesuvokę svarbos turėti savo laikraštį, o gal dėl finansinių sunkumų [7, 82]. Vėliau net pats „Suvalkiečio“ redaktorius P. Mažiūnaitis buvo atvykęs į Alytų tartis su tautininkų komiteto pirmininku J. Miškiniu, bet šis atsisakė pasirašyti sutartį.

1918–1940 m. Alytaus spauda turiningumu ir įvairove nusileido to meto Šiaulių, Marijampolės laikraščiams. Net ir Telšiuose S. Radišausko įkurtos „Telšių žinios“ transformavosi į LVLS laikraščius „Žemaitį“ (1925–1933) ir „Žemaičių balsą“ (1924). Telšiuose ėjo ir katalikiškas „Žemaičių prietelius“ (1925–1940) bei kita spauda. Tuo tarpu Alytuje nei S. Radišauskui trečiajame dešimtmetyje, nei A. Vilimui ketvirtajame nepavyko bent kiek ilgiau leisti miesto laikraščių. Trečiajame dešimtmetyje koją galėjo pakišti cenzūra, o ketvirtajame? Gal miesto visuomenė dar menkai suprato, kaip svarbu turėti savo laikraštį, tuo tarpu Žemaitijos ir Suvalkijos miestų skaitytojai buvo pasiekę kitą kultūrinį lygį, be to, labai skyrėsi regionų finansinės galimybės. Po „Alytaus dzyvo“ žlugimo 1932 m. jau niekas net nemėgino leisti mieste laikraščio iki pat 1945 metų. Tiesa, karo metais, 1942-aisiais, kunigas Juozas Šalčius rengė „Alytaus 2 R. K. parapijos apyskaitą“. Bet periodiniu leidiniu ją galime vadinti tik sąlyginai, nes jau antrasis jos numeris 1943 m. išėjo visai kitu pavadinimu – „Alytaus 2 parapijos lankymo atminimui“. Tačiau net ir negausi tarpukario Alytaus spauda liudijo miesto visuomenės formavimąsi, paties Alytaus tapimą miestu.

Įteikta 2002 m. birželio mėn.

NUORODOS

1. Antras stebuklas Alytųj. *Dzūkų bizūnas*, 1926, nr. 2, p. 1.
2. Bizūno prakalba. *Dzūkų bizūnas*, 1926, nr. 2, p. 1.
3. DUNDŽILA, Antanas. Adamkus, Gri ius ir Žemkalis pogrindžio veikloje. *XXI amžius*, 1999, nr. 12, p. 6.
4. Ieškomas Kultuvei atsakomingas redaktorius. *Kultuvė*, [1922], nr. [1], p. [4].
5. *Kvietimas prisidėti prie Alytaus dzūkų sumanymo leisti laikraštį, kuriame norima nušviesti Dzūkijos darbo žmonių gyvenimą*. [Alytus, 1925?]. Alytaus kraštotyros muziejus, gek. 2588, r. 1133.
6. Lietuvos mokytojų profesinių sąjungų atstovų suvažiavimo Kaune gruodžio 27–30 d. 1919 m. protokolas. *Beraštis*, 1920, nr. 1/2, p. 18.
7. *LTS Alytaus apskrities komiteto posėdžio protokolas*. Alytus, 1933. Lietuvos centri valstybės archyvas, f. 554, ap. 1, b. 442, lap. 82.
8. *LVLS Alytaus apskrities komiteto pranešimas CK*. Alytus, 1925 03 22. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 199–228, lap. 2.
9. MICKEVIČIUS, V. [tautos tardymo mylėtojus. *Šaltinis*, 1907, nr. 33, p. 528. Parašas: Girų Liudas.
10. MOTIEJŪNAS, Vladas. Švėntezerio frazeologizmai. *Liaudies kultūra*, 1998, nr. 5, p. 71.
11. Mūsų draugovės laikraštėliai. *Jaunoji Lietuva*, 1929, nr. 2, p. 44–45.
12. Su pagarba Juozas Bloznelis. Gerbiamoji redakcija! *Beraštis*, 1920, nr. 1/2, p. 18.
13. ŠIMKEVIČIUS, Šarūnas. Hercelio Sluckio spaustuvė Alytuje. *Alytaus naujienos*, 2002, nr. 86, p. 4.

14. ŠIMKEVIČIUS, Šarūnas. Politinių partijų veikla Alytaus apskrityje 1918–1940 metais. Iš *Alytaus miesto istorijos fragmentai*. Alytus, 2001, p. 73–110.
15. V. V. Misiūno kreipimasis į krašto apsaugos ministrą. Alytus, 1925. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 199–228, lap. 3.
16. ŽEPKAITĖ, Regina. Senoji Alytaus gimnazija (1918–1940 m.). *Dainava*, 2000, nr. 1, p. 4–8.
17. ŽVILIUS, J. Kiek uždirba Zablackas ant muilo. *Sukruskime*, 1934, p. 26–27.

PERIODICAL PRESS IN ALYTUS IN 1920–1940

ŠARŪNAS ŠIMKEVIČIUS

Abstract

The first newspapers in Alytus were produced in a manuscript form. This kind of publications was popular among students after the World War I. Alytus was not an exception. The bulk of periodicals in this town was published by Lithuanian Christian Democratic Party local organisations. The first town's newspaper printed by the printing house in Kaunas was "Džūkų bizūnas" (A džūkai whip) published in 1925–1926. In the 20s the first town's printing house was established. Some of the creators of the periodical press acquired publishing experience before arriving to Alytus, however, it was not sufficient to develop the press in town successfully. During the 20s censorship also influenced the press negatively. During 30s the local community was not capable of supporting the most serious newspaper "Alytaus dzyvai" (Alytus wonders) (1931–1932). There was a lack of understanding of the significance of a publication, besides the local community was less financially and culturally empowered in comparison to Samogitian or Suvalkija town communities. However, the creation of newspapers in general was a significant fact and indicated that Alytus was growing into a significant town and the community was maturing.

Priedas

Alytaus periodinių leidinių sąrašas

1. Abstinentų takai: mėn. Alytaus ateitininkų abstinentų sekcijos organas / Red. „AT“ redakcijos komisija. – [Sp. šapirografu]. 1925. Nr. 1–3.
2. Alytaus apskrities „Pavasario“ sąjungos biuletenis. 1925. Nr. 1–4.
3. Alytaus dzyvas : savait. laikr. Alytaus miesto ir apskrities ekonominiams ir visuomeniniams reikalams / Red.-leid. A. Vilimas. – Sluckio sp. 1931. Nr. 1–21; 1932. Nr. 1 (22), 2 (23)?

4. Alytaus verslas Alytaus ūkio parodos vienkart. leid.
1939.
5. Alytaus žemės ūkio draugija : Apyskaita ... – Alytus, 1936–1940.
1935 metų. – 1936 (Alytus : H. Sluckio sp.). – Antr. : Alytaus žemės ūkio draugijos
1935 metų apyskaita.
1937 metų. – 1938 (Alytus H. Sluckio sp.).
1938 metų. – 1939 (Kaunas : „Spindulio“ sp.).
1939 metų. – 1940.
6. Aušros spinduliai / Leid. Alytaus aušrininkai. – [Sp. šapirografu].
1921. Nr. 1–7/8; 1922. Nr. 1 (9).
7. Beždžionė / Leid. mergaitės aušrininkės. – [Sp. šapirografu].
1920. 1938. Nr. 1–27 (?)
8. Dainavos šaulys eina du kartu į mėnesį / Red. J. Bartkaitis. Leid. L. Š. S.
Devynioliktos Rinktinės Valdyba. – M. Bokšickio ir Reitborto sp.
1927. Nr. 1 [Sp. šapirografu].
1927. Nr. 1–3 [Sp. spaustuvėje].
9. Daina / Leid. Alytaus gimn. 1 a kl. – [Sp. šapirografu].
1939. Nr. 1–5.
10. Dvoika / Leid. Alytaus pradžios m-klos 5 sk. mok. – [Sp. daugin. prietaisu].
11. Dziegas / Leid. Alytaus gimnazijos moksl. – [Sp. daugin. prietaisu].
1936. Nr. 1–7.
12. Džukas : dvisav., paveiksluotas džukų laikr. / Red. V. V. Misiūnas. Leid. S. Radi-
šauskas. – M. Bokšickio ir Reitborto sp.
1927. Nr. 1–5/6.
13. Džukų bizūnas satyros ir jumoro laikr. / Red.-leid. V. V. Misiūnas. – Alytus :
(Kaunas : „Raidės“ sp.).
1925. Nr. 1; 1926. Nr. 2.
14. Džukų bizūno kotas : vienkart. leid. / Red.-leid. Džukų Nykštukas [V. V. Misiū-
nas]. – M. Bokšickio ir Reitborto sp.
1927.
15. Džukų dzyvai / Leid. Alytaus pradžios m-klos 6 sk. mok. – [Sp. šapirografu].
1939. Nr. 1.
16. Džukų tiesa: Lietuvos KP (b) Alytaus a. k-to organas / Red. komisija: Tunyla,
Rusinas, Jakelevičius. – (Sp. šapirografu).
1940. Nr. 1.
17. Džukų verslininkas : vienkart. leid.
1935.
18. Jaunimo mintis.
1923.
19. Kairiojo mintys.
1923.
20. Kanklužių aidas Alytaus „Kankliečių“ kuopelės organas. – [Sp. šapirografu].
1922. Nr. 1.

21. Kotas. – [Sp. daugin. prietaisu].
1927.
22. Laisvas žodis Alytaus karo įstaigos tarnautojų leid. / Red. P. Bruzga.
1940. Nr. 1.
23. Lapė / Leid. mergaičių kuopelė „X“.
1920.
24. Liaudies kovotojas 9 pėst. pulko laikr. / Red. S. Žarija. – [Sp. hektografu].
1940. Nr. 1–3.
25. Minos skeveldra eina vieną sykį per visą amžių. Adresas : Minosvaidžių b-no komandos užpečky / Red.-leid. vyr. leit. Majus.
1925.
26. Moksleivių varpai / Leid. Alytaus valstyb. gimnazijos moksl.
1943. Nr. 1.
27. Mokslo draugas / Leid. 1-os Alytaus prad. m-klos moksleiviai. – [Sp. šapirografu].
1939.
28. Mokslo trupiniai / Leid. 1-os Alytaus prad. m-klos moksleiviai. – [Sp. šapirografu].
1939.
29. Mūsų aidas / Leid. 1-os Alytaus prad. m-klos moksleiviai. – [Sp. šapirografu].
1939.
30. Mūsų draugas L [ietuvos] s [kautų] b [rolijos] Alytaus tunto organas / Red. A. Griškevičius. – [Sp. šapirografu].
1927. Nr. 1–2.
31. Mūsų mintys L [ietuvių] m [oksleivių] t [tautininkų] „J [aunoji] L [ietuva]“ Alytaus ratelio neperiodinis laikr. – [Sp. šapirografu].
1928. Nr. 1.
32. Mūsų žodis Alytaus Valstybinės gimnazijos? / Red. Pr. Stempožeckas. Leid. Literatūros ir Vaidybos būrelis. – [Sp. daugin. prietaisu].
1940. Nr. 1–2.
33. Nakties svajonės : [karių laikr.].
1921. I nenum. leidinys.
34. Nauja filatelija : mėn. filatelistų laikraštėlis / Leid. ir ats. red. V. Mačernis. Red. J. Černiauskas.
1933. Nr. 1–7/8; 1934. Nr. 1 (9)–4 (12).
35. Pirmieji akordai / Leid. Alytaus aušrininkai. – [Sp. hektografu].
1920. I nenum. leidinys.
36. Pirmieji žingsniai. – [Sp. šapirografu].
1920. Nr. [1].
37. Pirmieji žingsniai / Leid. Alytaus prad. m-klos Nr. 16 sk. – [Sp. šapirografu].
1939.
38. Pelė / Leid. akc. b-vė „Grūdas“. Red. Tėvo sūnus.
[1923]; 1924. Nr. 3.
39. Pelėda : Alytaus „Kankliečių“ kuopelės juokų laikraštėlis / Red [akcinė] Komisija.
1921. Nr. 1.

40. Skautų žodis / Leid. Alytaus rajono skautų tuntai.
1937. Nr. 1–2.
41. Spragilas : abrozuotas meno ir kritikos žurnalas / Red. atsakomasis redaktorius. – [Sp. šapirografu].
1923. 1 nenum. leidinys.
42. Sukruskime : vienkart. leid. / Red. A. Vilimas. Leid. Lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjungos Alytaus sk. v-ba. – Alytus, (Marijampolė „Dirvos“ b-vės sp.).
1934.
43. Svirplys : pilnas juokų dienraštis. Eina kasdien, išskyrus pirmadienį, antradienį, trečiadienį, ketvirtadienį, penktadienį / Leid. Alytaus mok. akcinė „Svirplio“ b-vė. – [Sp. šapirografu].
[1922]. 1923. Nr. 2–5; [1924?].
44. Šabas. – [Sp. šapirografu].
45. Švintantis rytas : Alytaus Valst. Gimn. moksl. Šv. Sakramento brolijos laikr. / Leid. Alytaus Valst. Gimn. moksl. Šv. Sakramento Brolija. – [Sp. daugin. prietaisu].
1936–1937.
46. Tikrasis kelias : Alytaus ateitininkų kuopelės organas / Red. redakcijos komisija. – [Sp. šapirografu].
1920. Nr. 1–3; 1921. Nr. 1 (4)–12 (15); 1922. Nr. 1 (16)–6 (21); 1923. Nr. 1–2; 1925. Nr. 2, 3–4; 1926. Nr. 1/2; 1928. Nr. 1; 1929. Nr. 1.
47. Varpos : Alytaus valstyb. gimn. literatūros būrelio laikraštėlis / Leid. Mokytojų taryba. Red. redakcinis kolektyvas : A. Vaškėlis, V. Dulinskas, A. Jonynas. – [Sp. daugin. prietaisu].
1937. Nr. 1–2; 1939. Nr. 1.
48. Žirnis / Leid. Alytaus prad. m-klos 6 sk. mokiniai. – [Sp. daugin. prietaisu].
1938. Nr. 2.